

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

ATZINUMS pārbaudes lietā Nr. 2021-38-5F Rīgā

20.12.2021.

Nr. 6-6/58

[Persona A]
[e-pasta adrese]

Par valsts apmaksāto medicīniskās apaugļošanas procedūru

1. Tiesībsargs saņēma Jūsu iesniegumu (reģistrēts 2021.gada 4.jūlijā ar Nr.982), kurā norādāt, ka ir diskriminējoši sievietēm Latvijā noteikt mākslīgajai (medicīniskajai) apaugļošanas procedūrai vecuma ierobežojumu. Uzskatāt, ka valstij būtu jānodrošina šo pakalpojumu sievietēm, kuras vēlas dzemdēt bērnus, bez maksas un neatkarīgi no viņu vecuma. Dzīvē varot būt dažādi iemesli tam, kāpēc sieviete nav dzemdējusi bērnus līdz 37 gadu vecumam, t.i, vecums, līdz kuram Latvijā valsts apmaksā medicīniskās apaugļošanas procedūru. Taču nebūtu pieļaujams, ka novecojušu aizspriedumu un nepamatotas informācijas dēļ, piemēram, ka sievietei kļūstot vecākai krītas viņas kvalitāte, sievietēm būtu liegta iespēja dzemdēt bērnus. Iesniegumā norādāt, ka īpaši minēto iespēju būtu jānodrošina sievietēm, kuras ir izmantotas. Turklāt, Jūsprāt, publiskajā telpā trūkst informācija par valsts apmaksāto medicīnisko apaugļošanas pakalpojumu un tas netiek plaši reklamēts.

2. Pamatojoties uz minēto iesniegumu, tiesībsargs ierosināja pārbaudes lietu Nr.2021-38-5F. No iesnieguma satura izriet, ka pēc būtības lūdzat izvērtēt, vai Latvijā spēkā esošais normatīvais regulējums attiecībā uz valsts nodrošināto (apmaksāto) medicīniskās apaugļošanas procedūru atbilst Latvijas Republikas Satversmes (*turpmāk – Satversme*) 91.pantam (vienlīdzības un diskriminācijas aizlieguma principam). Ņemot vērā to, ka jautājums par medicīnisko apaugļošanu ir cieši saistīts ar Satversmes 96.pantā nostiprinātajām tiesībām uz privāto dzīvi un Satversmes 111.pantā ietvertu valsts pienākumu aizsargāt cilvēka veselību, izvērtējot iesniegumā ietvertu jautājumu, tiesībsargs atzinumā ņems vērā šo pamattiesību nodrošināšanu.

Laī iegūtu vispusīgu un objektīvu informāciju par iesniegumā minētajiem jautājumiem, tiesībsargs lūdza Veselības ministrijai (vadošā valsts pārvaldes iestāde veselības nozarē, kas izstrādā veselības politiku, kā arī organizē un koordinē veselības politikas īstenošanu) un Nacionālajam veselības dienestam (īsteno valsts politiku

veselības aprūpes pakalpojumu pieejamības nodrošināšanā un administrē veselības aprūpei paredzētos valsts budžeta līdzekļus) sniegt viedokli.

3. Saskaņā ar Veselības ministrijas (*turpmāk – VM*) sniegto informāciju valsts apmaksātam medicīniskās apaugļošanas pakalpojumam vecuma ierobežojums tika noteikts nepietiekošu finanšu līdzekļu dēļ, mērķtiecīgi paredzot apmaksāt pakalpojumu vecuma grupai, kurā veiksmīgo rezultātu īpatsvars pēc pakalpojuma saņemšanas ir lielāks.

VM norāda, ka vecuma ierobežojuma noteikšana balstīta uz Latvijas Cilvēka Reprodukcijas Biedrības rekomendācijām, kā arī uz National Institute for Health and Clinical Excellence (NICE) vadlīnijām¹. Veselības ministrija, atsaucoties uz nozares speciālistu viedokļiem, galveno speciālisti ginekoloģijā un dzemdniecībā, vērš uzmanību uz to, ka medicīniskās apaugļošanas procedūru veiksmi ietekmē sievietes vecums. Proti, sievietēm vecumā līdz 35 gadiem apmēram 48% piedzimstot dzīvi bērni, no 35 līdz 37 gadiem – 35 %, no 38 līdz 40 gadiem – 22% un no 41 līdz 42 gadiem – 10%. No pētījumiem nozares speciālisti esot atzinuši, ka sievietēm pēc 37 gadiem izteikti samazinās pozitīvu iznākumu skaits pēc medicīniskas apaugļošanas procedūras. Latvijā, ieviešot valsts apmaksātus neauglības ārstēšanas pakalpojumus, bijusi diskusija par noteikto vecuma ierobežojumu. Lēmums tika pieņemts pamatojoties uz speciālistu sniegto informāciju, ka pēc 37 gadu vecuma ārstēšanas procedūru efektivitāte ievērojami krīt. Vienlaikus VM atzīmē, ka normatīvajos aktos nav iekļauts vecuma ierobežojums medicīniskās apaugļošanas pakalpojumam, kas tiek apmaksāts no pacienta personīgajiem līdzekļiem.

2020.gadā sadarbībā ar Demogrāfisko lietu centru tika aktualizēts jautājums par valsts apmaksātas medicīniskās apaugļošanas programmas paplašināšanas iespējām demogrāfiskās situācijas uzlabošanai Latvijā. Izvērtējot Latvijas zinātnes padomes finansētā projekta “Valsts īstenošana un biosociālās saiknes (RELATE.LV)”² rezultātā izdarītos secinājumus, papildināts Sabiedrības veselības pamatnostādņu 2021.-2027.gadam projekts, palielinot valsts apmaksāto medicīniskās apaugļošanas pakalpojumu pieejamību, tostarp, arī palielināt vecuma ierobežojumu valsts kompensētās medicīniskās apaugļošanas programmas dalībniecēm, kā arī programmā iekļauto pakalpojumu apmēru. Turklāt 2022.gada budžetā esot paredzēts papildu finansējums valsts apmaksāta medicīniskās apaugļošanas pakalpojuma apmaksai. Līdz ar to jau no 2022.gada plānots palielināt noteikto vecuma ierobežojumu.

4. Nacionālais veselības dienests (*turpmāk – NVD*) norāda, ka atbilstoši medicīniskās apaugļošanas pakalpojuma sniegšanas kārtībai, medicīniskās apaugļošanas pakalpojums tiek sniegts personām, kurām atbilstoši medicīniskajām indikācijām to ir iespējams veikt. Lai reģistrētos pakalpojuma saņemšanai, personai jāvēršas kādā no sešām ārstniecības iestādēm³, kas sniedz valsts apmaksātus medicīniskās apaugļošanas pakalpojumus, kur pēc medicīnisko indikāciju izvērtēšanas speciālists pieņems lēmumu par personas iekļaušanu rindā. Gaidīšanas laiks līdz iespējai uzsākt pakalpojumu ir,

¹ Sk. Fertility, assessment and treatment for people with fertility problems (update). National Institute for Health and Clinical Excellence (NICE), 2013.gada 20.februāris.

Pieejams: <https://www.nice.org.uk/guidance/cg156/evidence/full-guideline-pdf-188539453>

² Pieejams: <https://www.rsu.lv/projekts/valsts-istenosana-un-biosocialas-saiknes-relatelv>

³ Privātklīnika Jūsu Ārsti (SIA “VASU”), SIA “Klīnika EGV”, MY CLINIC RIGA (SIA “MCRA”), SIA Reproaktīvās medicīnas centrs “Embrions”, SIA “iVF Riga”, SIA “AVA CLINIC” – visas sniedz medicīniskās apaugļošanas pakalpojumus gan par valsts budžeta līdzekļiem, gan privātpersonu finanšu līdzekļiem

aptuveni, 10 mēneši. Personai, saņemot NVD izsūtītu uzaicinājuma vēstuli par rindas pienākšanu, valsts apmaksāts reproduktīvās veselības aprūpes pakalpojums ir jāuzsāk sešu mēnešu laikā. Vidējās izmaksas vienam medicīniskās apaugļošanas pakalpojumam ir 2977 EUR, ko sastāda 1152 EUR medikamentu izmaksas un 1825 EUR manipulāciju izmaksas. NVD norāda, ka pakalpojumā iekļautais apjoms ir pietiekošs, lai pacients varētu saņemt medicīniskās apaugļošanas pakalpojumu, bet gadījumos, ja nepieciešami papildus izmeklējumi, ārstēšana vai medikamenti, kas netiek apmaksāti no valsts budžeta līdzekļiem, pacientam izdevumi par saņemtajiem papildus veselības aprūpes pakalpojumiem jāsedz no saviem budžeta līdzekļiem.

Izvērtējot lietas faktiskos un tiesiskos apstākļus, kā arī pārbaudes lietas materiālus, sniedzu sekojošu atzinumu.

5. Prasības attiecībā uz medicīnisko apaugļošanu ir noteiktas Seksuālās un reproduktīvās veselības likumā, Ministru kabineta 2003.gada 16.decembra noteikumos Nr.716 “Medicīniskās apaugļošanas organizatoriskā kārtība un neauglīgo ģimeņu reģistra, medicīniskās apaugļošanas reģistra, vienotā dzimumšūnu donoru reģistra un donoru dzimumšūnu banku izveidošanas kārtība”, Ministru kabineta 2006.gada 4.aprīļa noteikumos Nr.261 “Neauglības diagnosticēšanas kārtība” un Ministru kabineta 2013.gada 22.oktobra noteikumos Nr.1176 “Cilvēka audu un šūnu izmantošanas kārtība”.

No Seksuālās un reproduktīvās veselības likuma 13.panta izriet, ka medicīniskā apaugļošana ir vīrieša un sievietes dzimumšūnu mākslīga sapludināšana, ko veic pēc heteroseksuāla pāra vai sievietes vēlēšanās, pamatojoties uz ārstniecības iestādei iesniegtu minētā pāra vai sievietes rakstveida iesniegumu.

Pārbaudes lietā izvērtējams jautājums par valsts apmaksāto medicīnisko apaugļošanas procedūru. Valsts obligātās veselības apdrošināšanas finansiālo un organizatorisko struktūru nosaka Veselības aprūpes finansēšanas likums. Saskaņā ar minētā likuma 10.pantu valsts obligātā veselības apdrošināšana ir uz solidaritātes principa balstīts pasākumu kopums, ko organizē valsts, lai nodrošinātu valsts apmaksātus veselības aprūpes pakalpojumus. Tās ietvaros personām ir tiesības papildus valsts apmaksātās medicīniskās palīdzības minimumam saņemt primāros⁴, sekundāros⁵ un terciāros⁶ veselības aprūpes pakalpojumus.

Kārtību, kādā tiek veidots un uzturēts medicīniskās apaugļošanas rindu reģistrs un persona var saņemt no valsts budžeta līdzekļiem apmaksātu medicīnisko apaugļošanu nosaka Ministru kabineta 2018.gada 28.augusta noteikumi Nr.555 “Veselības aprūpes pakalpojumu organizēšanas un samaksas kārtība” (turpmāk – Noteikumi Nr.555). No noteikumu 4.3.3.apakšpunkta izriet, ka personai ir tiesības saņemt veselības aprūpes pakalpojumus, ko sniedz vecmāte vai ārsts, kurš specializējies noteiktā specialitātē, citas ārstniecības personas un ārstniecības atbalsta personas atbilstoši Noteikumu Nr.555 4.pielikumam, valsts obligātās veselības apdrošināšanas ietvaros. Minētajos

⁴ veselības aprūpes pakalpojumu kopums, ko personai ambulatorajā ārstniecības iestādē vai personas dzīvesvietā sniedz primārās veselības aprūpes pakalpojumu sniedzēji (Veselības aprūpes finansēšanas likuma 1.panta otrās daļas 2.punkts)

⁵ veselības aprūpes pakalpojumu kopums, ko personai ārstniecības iestādē sniedz kādā slimību profilā specializējusies ārstniecības persona un kas orientēts uz neatliekamu, akūtu vai plānveida veselības aprūpi (Veselības aprūpes finansēšanas likuma 1.panta otrās daļas 3.punkts)

⁶ augsti specializētu veselības aprūpes pakalpojumu kopums, ko personai ārstniecības iestādē sniedz viena vai vairākas kādā slimību profilā specializējušās ārstniecības personas ar papildu kvalifikāciju (Veselības aprūpes finansēšanas likuma 1.panta otrās daļas 4.punkts)

pakalpojumos ietilpst medicīniskā apaugļošana, izņemot gadījumus, ja no valsts budžeta līdzekļiem jau ir apmaksātas divas neveiksmīgas medicīniskās apaugļošanas procedūras (pēc embrija transfēra nav iestājusies klīniski apstiprināta grūtniecība), sievietēm līdz 37 gadu vecumam, kā arī pēc šī vecuma sasniegšanas, ja līdz 37 gadu vecumam uzsāktā olšūnu stimulācija ar medikamentiem ir bijusi veiksmīga un medicīniskā apaugļošana tiek turpināta līdz embrija transfēram bez tā sasaldēšanas.

No iepriekš minētā izriet, ka saskaņā ar Noteikumiem Nr.555 medicīniskā apaugļošana no valsts budžeta līdzekļiem tiek apmaksāta: 1) sievietēm līdz 37 gadu vecumam (ieskaitot), izņemot gadījumus, ja no valsts budžeta līdzekļiem jau ir apmaksātas divas neveiksmīgas medicīniskās apaugļošanas procedūras (pēc embrija transfēra nav iestājusies klīniski apstiprināta grūtniecība); 2) sievietēm pēc 37 gadu vecuma, ja līdz 37 gadu vecumam uzsāktā olšūnu stimulācija ar medikamentiem ir bijusi veiksmīga un medicīniskā apaugļošana tiek turpināta līdz embrija transfēram bez tā sasaldēšanas.

Līdz ar to tiesībsargs konstatē, ka patlaban spēkā esošais normatīvais regulējums Latvijā neparedz valsts apmaksātu medicīniskās apaugļošanas procedūru sievietēm pēc 37 gadu vecuma, ja līdz šim vecumam (ieskaitot) nav uzsākta veiksmīga olšūnu stimulācija.

6. Satversmes 91.pants nosaka: “Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas.” Šajā pantā ir ietverti divi savstarpēji cieši saistīti principi: vienlīdzības princips – panta pirmajā teikumā un diskriminācijas aizlieguma princips – otrajā teikumā (*sk. Satversmes tiesas 2005.gada 14.septembra sprieduma lietā Nr.2005-02-0106 9.3.punktu*).

No Jūsu iesnieguma izriet, ka, Jūsaprāt, spēkā esošais normatīvais regulējums ir diskriminējošs, jo liedz sievietēm pēc 37 gadu vecuma saņemt valsts apmaksātu medicīniskās apaugļošanas procedūru.

Visupirms vēlos norādīt, ka diskriminācijas aizlieguma princips papildina, precizē un palīdz piemērot vienlīdzības principu konkrētās situācijās. Diskriminācijas aizlieguma būtība un mērķis ir novērst personas pamattiesību ierobežojumus un izskaust nevienlīdzīgu attieksmi, ja tā balstīta uz kādu nepieļaujamu kritēriju (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2019.gada 7.novembra sprieduma lietā Nr.2018-25-01 16.punktu*). Satversmes 91.panta tekstā nav minēti kritēriji, uz kuru pamata diskriminācija ir aizliegta. Satversmes tiesa ir secinājusi, ka cilvēktiesības nosaka diskriminācijas aizliegumu personas vecuma dēļ. Tomēr atšķirīga attieksme vecuma dēļ var būt attaisnojama, ja attiecīgās valsts tiesību kontekstā tā ir objektīvi un saprātīgi pamatota ar leģitīmu mērķi un ja šā mērķa sasniegšanas līdzekļi ir atbilstīgi un nepieciešami (*sal. sk. Satversmes tiesas 2003.gada 20.maija sprieduma lietā Nr.2002-21-01 secinājumu daļas 1.punktu*).

Līdz ar to nepieciešams izvērtēt, vai Noteikumu Nr.555 4.3.3.apakšpunkts (*turpmāk – normatīvais regulējums*), paredzot valsts apmaksātu medicīnisko apaugļošanas procedūru sievietēm līdz 37 gadu vecumam, pieļauj diskriminācijas aizlieguma pārkāpumu.

7. Medicīniskā apaugļošana ir viens no bērna radīšanas veidiem, kas paver iespēju sievietei veiksmīgas grūtniecības ceļā radīt pēcnācēju. Lai atzītu, ka valstij ir jāatlīdzina medicīniskās apaugļošanas procedūras izdevumus ikvienai sievietei, kura vēlas radīt bērnu medicīniskās apaugļošanas ceļā, nepieciešams konstatēt, ka šī procedūra ietilpst valsts obligāti nodrošināmo un apmaksājamo veselības pakalpojumu vidū.

Satversmes 111.pants noteic, ka valsts aizsargā cilvēku veselību un garantē ikvienam medicīniskās palīdzības minimumu. No vārdiem “valsts aizsargā cilvēka veselību” citstarp izriet valsts pienākums noteiktos gadījumos un līmenī, kas cieši saistīts ar valsts ekonomiskajām iespējām, veikt pasākumus, lai aizsargātu cilvēku veselību (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2002.gada 22.oktobra sprieduma lietā Nr.2002-04-03 secinājumu daļas 1.punktu un Satversmes tiesas 2004.gada 23.aprīļa sprieduma lietā Nr.2003-15-0106 6.punktu*). Satversmes 111.pantā garantētās tiesības nav minētas Satversmes 116.pantā, kas nosauc personas tiesības, kuras var ierobežot likumā paredzētajos gadījumos. Tomēr tas nenozīmē, ka valsts pienākums aizsargāt cilvēka veselību ir absolūts, jo Satversme ir vienots veselums un tajā ietvertās normas tulkojamas sistēmiski. Tātad valstij ir jānodrošina ikvienam Latvijas iedzīvotājam medicīniskās palīdzības minimumu, taču veselības pakalpojumu nodrošināšana nav absolūta un ir cieši saistīta ar valsts ekonomiskajām iespējām.

Atbilstoši Veselības aprūpes finansēšanas likuma 8.pantam valsts apmaksātās medicīniskās palīdzības minimumā ietilpst neatliekamā medicīniskā palīdzība, dzemdību palīdzība, ģimenes ārsta sniegtie veselības aprūpes pakalpojumi un veselības aprūpes pakalpojumi, kas saistīti ar tādu slimību ārstniecību, kurām ir nozīmīga ietekme uz sabiedrības veselības rādītājiem vai kuras apdraud sabiedrības veselību. Šo veselības aprūpes pakalpojumu sarakstu nosaka Ministru kabinets. No Noteikumu Nr.555 3.punkta izriet, ka valsts apmaksātās medicīniskās palīdzības minimumā neietilpst medicīniskās apaugļošanas procedūra.

Turklāt tiesībsargs konstatē, ka noteikumu projekta “Veselības aprūpes pakalpojumu organizēšanas un samaksas kārtība” anotācijā norādīts, ka jautājums par valsts apmaksāto medicīnisko apaugļošanu attiecas uz sekundāro veselības aprūpi, t.i., veselības aprūpes pakalpojumu kopumu, ko personai ārstniecības iestādē sniedz kādā slimību profilā specializējusies ārstniecības persona un kas orientēts uz neatliekamu, akūtu vai plānveida veselības aprūpi. Sekundārā veselības aprūpe ir valsts organizēts papildus pakalpojums valsts apmaksātās medicīniskās palīdzības minimumam un tas ir balstīts uz solidaritātes principa. Proti, solidaritāte starp valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu veselības apdrošināšanai un veselības apdrošināšanas iemaksu veicējiem un valsts obligātās veselības apdrošināšanā ietilpstošo veselības aprūpes pakalpojumu saņēmējiem (t.i., princips “veselais maksā par slimo”).⁷ Līdz ar to valsts spēja segt medicīniskās apaugļošanas izmaksas ir atkarīga no valstī pieejamiem finanšu resursiem.

Nemot vērā iepriekš minēto, secinu, ka valstij nav pienākuma ikvienai sievietei atlīdzināt medicīniskās apaugļošanas procedūras izdevumus.

8. Normatīvais regulējums pēc būtības nošķir sievietes līdz 37 gadu vecumam un sievietes pēc 37 gadu vecuma. Tiesībsargam nav pamata apšaubīt, ka normatīvais regulējums paredz atšķirīgu regulējumu attiecībā uz šīm personu grupām pēc vienota kritērija – vecums. Proti, sievietēm līdz 37 gadiem ir iespēja divas reizes izmantot valsts apmaksāto medicīniskās apaugļošanas procedūru, savukārt sievietēm, kuras ir vecākas par 37 gadiem un nav uzsākušas veiksmīgu olšūnu stimulāciju ar medikamentiem – mākslīgās apaugļošanas procedūru valsts neapmaksā.

8.1. Vēršu Jūsu uzmanību uz to, ka sievietēm arī pēc 37 gadu vecuma sasniegšanas valsts nodrošina iespēju izmantot mākslīgās apaugļošanas pakalpojumus, taču tie veicami

⁷ Noteikumu projekts Nr.TA-1736 (VSS-805). Pieejams Ministru kabineta mājaslapā: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40461556&mode=mk&date=2018-08-28>

par personīgiem līdzekļiem. Saskaņā ar VM un NVD sniegto informāciju par pēdējos gados veikto medicīniskās apaugļošanas pakalpojumu skaitu dažādās vecuma grupās tiesībsargs konstatē, ka arī pēc 37 gadu vecuma šos pakalpojumus veica lielam skaitam sieviešu, piemēram, 2017.gadā to veica aptuveni 231 sievietēm virs 40 gadu vecuma, savukārt 2018.gadā – aptuveni 183 sievietēm virs 40 gadu vecuma. Jānorāda, ka mākslīgo apaugļošanas procedūru skaits neapstiprina to, ka visos šajos gadījumos grūtniecība iestājas veiksmīgi un piedzima vesels bērns. Taču valsts nodrošina ikvienai sievietei, kurai ir vēlme saņemt medicīnisko apaugļošanu un ārsti atzinuši piemērotu veselības stāvokli, iespēju veikt šo procedūru kādā no sešām iepriekš minētajām ārstniecības iestādēm (*sk. Atzinuma 2.lpp. atsauci Nr.3*). Šo ārstniecības iestāžu interneta tīmekļvietnēs ir pieejama plaša informācija par mākslīgās apaugļošanas procedūru, tās veikšanas prasībām un izmaksām (cenām).⁸ Līdz ar to tiesībsargam nav pamata uzskatīt, ka informācija par mākslīgās apaugļošanas procedūru sabiedrībai nav pieejama.

8.2. 2018.gadā, izstrādājot normatīvo regulējumu, noteikumu projekta “Veselības aprūpes pakalpojumu organizēšanas un samaksas kārtība” anotācijā nebija minēti apsvērumi, kādēļ nepieciešams paredzēt vecuma ierobežojumu valsts apmaksātās mākslīgās apaugļošanas pakalpojumu veikšanai un kāpēc izvēlētais robežšķirtnes vecums ir 37 gadi.⁹ Pārbaudes lietas materiāli sniedz VM un NVD skaidrojumu par šāda regulējuma nepieciešamību. Proti, valsts apmaksātam medicīniskās apaugļošanas pakalpojumam vecuma ierobežojums tika noteikts nepietiekošu finanšu līdzekļu dēļ, mērķtiecīgi paredzot apmaksāt pakalpojumu vecuma grupai, kurā veiksmīgo rezultātu īpatsvars pēc pakalpojuma saņemšanas ir lielāks. VM norāda, ka vecuma grupa – sievietēm līdz 37 gadiem – izvēlēta, pamatojoties uz starptautiskām vadlīnijām un pētījumiem, kā arī nozares speciālistu viedokļiem, kuros atzīts, ka sievietes vecums ietekmē veiksmīgo rezultātu skaitu.¹⁰

Tiesībsargs norāda, ka visas sabiedrības interesēs ir nodrošināt demogrāfiskās situācijas uzlabošanu, tāpēc valstij finansiālo iespēju robežās būtu jāveicina mākslīgās apaugļošanas pakalpojuma izmaksu segšanu. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka valstij, īstenojot pasākumus ar mērķi aizsargāt personas tiesības uz veselību, ir plaša rīcības brīvība. Taču valstij sava rīcības brīvība jāizmanto tādā veidā, lai iespējami taisnīgākajā un konkrētajai situācijai atbilstošākajā veidā tiktu ievērotas visu iesaistīto personu dažādās intereses (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2017.gada 19.oktobra sprieduma lietā Nr.2016-14-01 25.2.punktu un 2017.gada 19.decembra sprieduma lietā Nr.2017-02-03 17.punktu*).

Apsvērums, ka valsts šos pakalpojumus var nodrošināt tikai pieejamo finanšu līdzekļu apmērā, liek valstij rūpīgi izvērtēt piemērotāko risinājuma variantu. Piemēram,

⁸ Sk., piemēram, <https://myclinicrīga.lv>, <https://www.neaugliba.lv>, <https://www.egv.lv/lv>, <https://www.embrions.lv>

⁹ Sk. Noteikumu projekta Nr.TA-1736 (VSS-805) anotāciju. Pieejama Ministru kabineta mājaslapā: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40461556&mode=mk&date=2018-08-28>

¹⁰ Sk. Recommendations for gamete and embryo donation: a committee opinion; The Practice Committee of the American Society for Reproductive Medicine and the Practice Committee of the Society for Assisted Reproductive Technology Published: October 23, 2012 DOI: <https://doi.org/10.1016/j.fertnstert.2012.09.037>; Oocyte donation for assisted reproduction; Author: Mark V Sauer, MD; Section Editors: Robert L Barbieri, MD William F Crowley, Jr, MD; Deputy Editor: Kathryn A Martin, MD Contributor Disclosures All topics are updated as new evidence becomes available and our peer review process is complete. Literature review current through: Sep 2021.; In vitro fertilization; Author: Richard Paulson, MD; Section Editor: Robert L Barbieri, MD; Deputy Editor: Kristen Eckler, MD, FACOG Contributor Disclosures All topics are updated as new evidence becomes available and our peer review process is complete. Literature review current through: Sep 2021.; https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/226090/No_12_September_2016_in_vitro_fertilisation.pdf

kurām personu grupām šie pakalpojumi būtu apmaksājami vai arī valsts daļēji apmaksā medicīniskās apaugļošanas pakalpojumu izmaksas. Turklāt valstij būtu skaidri jānorāda šāda risinājuma nepieciešamība, lai sabiedrība varētu pārliecināties par tā pamatotību. Konkrētajā gadījumā valsts izšķirās par labu risinājumam, kas ļauj apmaksāt divus mākslīgās apaugļošanas procedūru ciklus, taču atbilstoši ekspertu vērtējumam un vadlīnijām noteica vecuma robežšķirtni – 37 gadi.

Tiesībsargs uzskata, ka konkrētajā gadījumā atšķirīga attieksme vecuma dēļ ir attaisnojama, jo saskatāms objektīvs un saprātīgs pamats – sedzot mākslīgās apaugļošanas pakalpojuma izmaksas, valsts motivē sievietes, kurām ir augstāka procentuālā iespējamība sasniegt veiksmīgu rezultātu, izmantot valsts nodrošināto pakalpojumu. Tādējādi valstī palielinās bērnu dzimstība un uzlabojas demogrāfiskā situācijā. Valsts viena medicīniskās apaugļošanas pakalpojumam sedz aptuveni 2977 EUR, savukārt personas līdzmaksājums papildus valsts atbalstam ir aptuveni 75 EUR. Lai gan maksājumu veikšanā paredzēta arī pacienta iesaiste, tomēr valsts izmaksas atzīstamas ievērojami lielākas, tādējādi iesaistoties visu medicīniskās apaugļošanas pakalpojumu atlīdzināšanā.

Nemot vērā iepriekš minēto, tiesībsargs secina, ka **konkrētajā gadījumā atšķirīgajai attieksmei ir saskatāms objektīvs un saprātīgs pamats, tāpēc nav konstatējams Satversmes 91.pantā nostiprinātā diskriminācijas aizlieguma pārkāpums.** Vienlaikus informēju, ka Saeima 2022.gada 23.novembrī pieņēma likumu "Par valsts budžetu 2022.gadam", kurā paredzēts papildu finansējums valsts apmaksāta medicīniskās apaugļošanas pakalpojuma apmaksai. Saskaņā ar VM sniegto informāciju 2022.gadā plānots palielināt normatīvajā regulējumā noteikto vecuma ierobežojumu, tādējādi ļaujot sievietēm virs 37 gadu vecuma saņemt valsts apmaksātus mākslīgās apaugļošanas pakalpojumus.

Ar šo atzinumu pārbaudes lieta tiek pabeigta.

Ar cieņu
tiesībsargs

Juris Jansons

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu